

УДК 338.246-047.44

Геннадій Гончаров

Gennadii Goncharov

**КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ****INTEGRATED ASSESSMENT OF ECONOMIC SECURITY
OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE**

У статті запропоновано методичне забезпечення комплексного оцінювання економічної безпеки малого підприємництва як сектору економіки. На основі пропозицій проведено оцінювання рівня економічної безпеки, результативності державного та недержавного забезпечення економічної безпеки цього сектора економіки України у 2010–2014 рр. Результати оцінювання економічної безпеки є підставою для розробки управлінських рішень щодо її зміцнення.

Ключові слова: *рівень економічної безпеки, мале підприємництво, сектор економіки, методика комплексного оцінювання, результативність, державне та недержавне забезпечення.*

В статье представлено методическое обеспечение комплексной оценки экономической безопасности малого предпринимательства как сектора экономики. На основе предложенной методики проведена оценка уровня экономической безопасности, результативности государственного и негосударственного обеспечения экономической безопасности этого сектора экономики Украины в 2010–2014 гг. Результаты оценки экономической безопасности являются основой для разработки управленческих решений по ее укреплению.

Ключевые слова: *уровень экономической безопасности, малое предпринимательство, сектор экономики, методика комплексной оценки, результативность, государственное и негосударственное обеспечение.*

Methodical support of integrated assessment of economic security of small business as a sector of the economy is presented in this article. On the basis of the propositions the estimation of the level of economic security; the effectiveness of the state and private support of economy security this sector of economy of Ukraine in the 2010–2014 is conducted. The results of evaluation of economic security are the basis for the development of management decisions to strengthen it.

Keywords: *level of economic security, small business, economy, methods of integrated assessment, effectiveness, public and private support.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Зв'язок з науковими і практичними завданнями. Об'єктивна необхідність у забезпеченні належного рівня економічної безпеки МП (ЕБМП) як сектора економіки існує протягом всього періоду незалежності України. В умовах економічної нестабільності вона здобуває все більшу гостроту, оскільки належному функціонуванню малого підприємництва заважають загрози системного характеру. Подолання таких загроз потребує ефективних макроекономічних рішень, прийняття яких є неможливим без комплексного оцінювання економічної безпеки цього сектора економіки. Тому розроблення методичного забезпечення такого оцінювання є важливим теоретичним та практичним завданням.

Аналіз останніх публікацій з проблеми. Ми дослідили значну кількість методик оцінювання рівня економічної безпеки суб'єктів економічних відносин (національного, регіонального, галузевого, організаційно-виробничого рівня регулювання) [1–14].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Не зважаючи на значну кількість доробок в галузі методичного забезпечення оцінювання економічної безпеки суб'єктів економічних відносин, на сьогоднішній день, у наукових публікаціях спостерігаються лише окремі спроби [3] оцінювання економічної безпеки малого підприємництва саме як сектора економіки. Методика комплексної оцінювання ЕБМП потребує розробки.

Метою статті є розроблення методики комплексного оцінювання ЕБМП та проведення такого оцінювання на основі динаміки показників за 2010–2014 рр. (період останнього реформування відносин у секторі МП в рамках програми реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [15].

Виклад основного матеріалу.

Узагальнення вказаних методик та власні розробки дозволили запропонувати методичне забезпечення оцінювання ЕБМП на основі комплексного методологічного підходу (табл. 1).

Відповідно до логіки запропонованого нами комплексного підходу до оцінювання рівня ЕБМП, для формування системи індикаторів ми використали такі групи показників: 1) індикатори ЕБМП національного рівня управління економікою; 2) індикатори ідентифікації загроз економічній безпеці МП як сектору економіки; 3) індикатори функціональних складових ЕБМП; 4) інтегральні індикатори; 5) коефіцієнти узгодження різнорозмірних індикаторів; 6) критерії для висновків щодо оцінювання стану ЕБМП. Виходячи з даної позиції, сукупність індикаторів оцінювання рівня ЕБМП України ми визначили на основі узагальнення вітчизняних та зарубіжних наукових праць з економічної безпеки, а також методики оцінювання рівня економічної безпеки держави Міністерства економіки України.

Таблиця 1

Методичне забезпечення оцінювання рівня ЕБМП (комплексний підхід, (розроблено автором)

Методологічний підхід	Націленість дослідження	Методики	Методи	Індикатори
Комплексний	Дослідження умов, факторів, та функціональних складових ЕБМП відповідно до рівня регулювання економічних відносин	- Оцінювання впливу факторів середовища на ЕБМП відповідно до рівня регулювання економіки; - Ідентифікації загроз ЕБМП відповідно до рівня регулювання економіки; - Формування переліку індикаторів ЕБМП відповідно до націленості дослідження; - Комплексного кількісного оцінювання ЕБМП; - Комплексного якісного оцінювання ЕБМП; - Моніторингу та прогнозування загроз.	- Методи комплексного оцінювання загроз (інтегральна оцінка ризику, оцінка ефективності захисних заходів); - Методи оцінювання економічного стану суб'єкта економічних відносин; - Математичні, статистичні методи оцінювання функціональних складових ЕБМП; - Методи інтегрального оцінювання ЕБМП; - Експертні методи (опитування, експертні комісії, складання аналітичних доповідних записок, «мозкова атака», «Делфі»); - Моніторинг; - Прогнозування.	- Індикатори функціональних складових національної економічної безпеки; - Індикатори розвитку національної економіки, регіонального розвитку та розвитку МП; - Індикатори функціональних складових ЕБМП; - Індикатори ефективності використання ресурсів; - Індикатори ефективності системи економічної безпеки ЕБМП

Для оцінювання рівня ЕБМП використали розрахунок одиничних індикаторів її окремих функціональних складових, і на цій основі – розрахунок інтегрального показника ЕБМП. Оцінювання рівня безпеки за кожною із функціональних складових здійснили за допомогою сформованої системи одиничних показників та їх нормалізації. Суть нормалізації показників полягає у порівнянні показників, які характеризують різні функціональні процеси, тобто приведення їх до одного масштабу вимірювання. Нормалізацію значень показників ми здійснили залежно від того, як впливає зростання розрахункового значення показника на зростання системних загроз функціонуванню сектора МП. А саме:

Для показників, кількісне збільшення яких веде до зменшення загроз, значення показників нормалізуються за формулою:

$$N_{ij} = \frac{R_{ij}}{M_{ij}}, \quad (1)$$

де N_{ij} – нормалізований одиничний показник i -тої функціональної складової економічної безпеки МП;

R_{ij} – розрахункове значення j -того одиничного показника i -тої функціональної складової ЕБМП;

M_{ij} – гранично допустиме значення j -того одиничного показника i -тої функціональної складової ЕБМП.

Для показників, кількісне збільшення яких веде до зростання загроз, значення показників нормалізуються за формулою:

$$N_{ij} = \frac{M_{ij}}{R_{ij}}. \quad (2)$$

Інтегральні показники окремих функціональних складових ми розрахуємо шляхом усереднення значень нормалізованих показників:

$$I_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m N_{ij}, \quad (3)$$

де I_i – інтегральний показник i -тої функціональної складової ЕБМП;

n – кількість показників функціональної складової ЕБМП.

Комплексний (інтегральний) показник рівня ЕБМП розрахуємо шляхом усереднення зважених інтегральних показників.

$$K_{ЕБМП} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n I_i a_i, \quad (4)$$

де $K_{ЕБМП}$ – комплексний показник рівня ЕБМП;

a_i – ваговий коефіцієнт i -тої функціональної складової ЕБМП.

Визначення вагових коефіцієнтів функціональних складових ЕБМП ми здійснили з допомогою опитування експертів.

Розрахунок показників *результативності державного забезпечення* ЕБМП здійснили на основі нарахування рейтингу у балах за кожним критерієм оцінювання результативності забезпечення, виходячи із шкали від 0 до 10. Нормалізацію показників, які вимірюються міжнародними експертами за 100-бальним рейтингом, або за шкалою від 0 % до 100 % ми здійснили, виходячи із співвідношення: а) 100 % відповідає 10 балам; 100 балів – відповідає 10 балам. Інтегральні показники результативності підсистеми державного забезпечення ЕБМП: 1) державного регулювання в сфері МП; 2) державної підтримки МП, – ми пропонуємо розраховувати за формулою:

$$(ІІІ_{созЕБМП})_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m R_{ij}, \quad (5)$$

де $(ІІІ_{созЕБМП})_i$ – інтегральний показник i -тої складової державного забезпечення ЕБМП;

R_{ij} – рейтинг в балах за j -тим критерієм i -тої складової державного забезпечення ЕБМП.

Визначення вагових коефіцієнтів критеріїв оцінювання складових державного забезпечення економічної безпеки МП ми здійснили з допомогою опитування експертів.

Комплексний (інтегральний) показник результативності державного забезпечення ЕБМП пропонуємо розраховувати шляхом усереднення зважених інтегральних показників складових за формулою:

$$ККД_{рндзЕБМП} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (ІІІ_{созЕБМП})_i a_i, \quad (6)$$

де $ККД_{рндзЕБМП}$ – інтегральний показник результативності (коефіцієнт корисної дії) державного забезпечення ЕБМП;

$III_{сн\partial zEBMP}$ – інтегральний показник складової державного забезпечення ЕБМП;

a_i – ваговий коефіцієнт i -тої складової державного забезпечення ЕБМП.

Виходячи із 10-бальної шкали оцінювання результативності державного забезпечення ЕБМП, запровадили такі його рівні: 1) 8–10 балів – високий рівень; 2) 5–8 балів – нормальний (задовільний) рівень; 3) 2–5 балів – низький (незадовільний) рівень; 4) 0–2 бали – критично низький рівень.

Розрахунок показників *результативності недержавного забезпечення* ЕБМП здійснили також на основі нарахування рейтингу у балах за кожним критерієм оцінювання ефективності забезпечення, виходячи із шкали від 0 % до 100 % та співвідношення 100 % забезпечення – 10 балів, тобто їх нормалізації до єдиної розмірності у балах. Нормалізацію показників, які вимірюються міжнародними експертами за 100-бальним рейтингом, або за шкалою від 0 % до 100 % ми пропонуємо здійснювати, виходячи із співвідношення: а) 100 % відповідає 10 балам; 100 балів – відповідає 10 балам.

Інтегральні показники результативності складових недержавного забезпечення ЕБМП: 1) недержавної фінансової, інвестиційної, інноваційної, інформаційної підтримки МП; 2) недержавної індустрії безпеки; 3) координації взаємодії недержавних суб'єктів безпеки з державними, – ми розраховуємо за формулою:

$$(III_{сн\partial zEBMP})_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m R_{ij}, \quad (7)$$

де $(III_{сн\partial zEBMP})_i$ – інтегральний показник складової недержавного забезпечення ЕБМП;

R_i – рейтинг в балах за i -тим критерієм;

Комплексний (інтегральний) показник результативності підсистеми недержавного забезпечення ЕБМП пропонуємо розраховувати шляхом усереднення зважених інтегральних показників складових за формулою:

$$KKD_{н\partial zEBMP} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (III_{сн\partial zEBMP})_i a_i, \quad (8)$$

де $KKD_{н\partial zEBMP}$ – інтегральний показник результативності (коефіцієнт корисної дії) підсистеми недержавного забезпечення ЕБМП;

$(III_{сн\partial zEBMP})_i$ – інтегральний показник складової недержавного забезпечення ЕБМП;

a_i – ваговий коефіцієнт i -того критерію оцінювання складової недержавного забезпечення ЕБМП.

Визначення вагових коефіцієнтів критеріїв оцінювання складових результативності недержавного забезпечення ЕБМП ми здійснили з допомогою опитування експертів.

Виходячи із 10-бальної шкали оцінювання результативності недержавного забезпечення економічної безпеки МП, ми пропонуємо запровадити такі його рівні: 1) 8–10 балів – високий рівень; 2) 5–8 балів – нормальний (задовільний) рівень; 3) 2–5 балів – низький (незадовільний) рівень; 4) 0–2 бали – критично низький рівень.

Таким чином, оцінювання ЕБМП набуває дійсно комплексного характеру.

На основі вказаної методики здійснено комплексне оцінювання рівня ЕБ МП як сектора національної економіки, а також комплексне оцінювання результативності державного та недержавного забезпечення ЕБМП в Україні.

Відповідно до логіки запропонованого нами комплексного підходу до оцінювання ЕБМП, ми обрали національний рівень оцінювання (оскільки оцінюється економічна безпека МП як сектора національної економіки) та відповідні йому алгоритм і індикатори оцінки. Розрахунки провели відповідно до динаміки показників за 2010–2014 рр. (період останнього реформування відносин у секторі МП в рамках програми реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». З метою визначення важливості функціональних складових ЕБМП (вагових коефіцієнтів) ми провели опитування експертів – власників та менеджерів малих підприємств, які здійснюють діяльність у регіонах України, м. Києві та населених пунктах Київської області. Для оцінювання рівня ЕБМП за окремими функціональними складовими ми сформуваємо систему індикаторів, виходячи із логіки комплексного підходу. Результати розрахунків представлено у таблиці (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка зважених інтегральних показників складових економічної безпеки
та комплексного показника ЕБМП у 2010–2014 рр. (розраховано на основі [16–22])**

Складові економічної безпеки	Значення зважених інтегральних показників складових економічної безпеки				
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Макроекономічна	0,84	0,85	0,84	0,89	0,97
Фінансова	1,02	1,03	1,04	1,05	1,01
Науково-технологічна	0,67	0,75	0,78	0,68	0,62
Інноваційна	0,78	0,89	0,94	0,74	0,70
Виробнича	0,75	0,73	0,74	0,69	0,70
Зовнішньоекономічна	0,53	0,50	0,54	0,62	0,64
Енергетична	0,69	0,68	0,68	0,67	0,66
Соціальна	0,87	0,81	0,78	0,79	0,72
Демографічна	0,63	0,59	0,57	0,60	0,52
Продовольча	0,44	0,43	0,50	0,50	0,49
Інформаційна	0,48	0,54	0,62	0,65	0,67
Екологічна	0,19	0,18	0,17	0,18	0,16
Комплексний показник	0,67	0,67	0,68	0,67	0,66
Відхилення від гранично допустимого значення	-0,33	-0,33	-0,32	-0,33	-0,34

Порівняння значень комплексного показника ЕБМП у 2010-2014 рр. виявило тенденцію до незначного зменшення її рівня. Застосувавши дані таблиці 3, ми отримали наступні результати: відхилення комплексного (інтегрального) показника рівня економічної безпеки сектора МП від гранично допустимого рівня становило у 2010 р. – 0,33; у 2011 р. – 0,33; у 2012 р. – 0,32; у 2013 р. – 0,33; у 2014 р. – 0,34 (рис. 1).

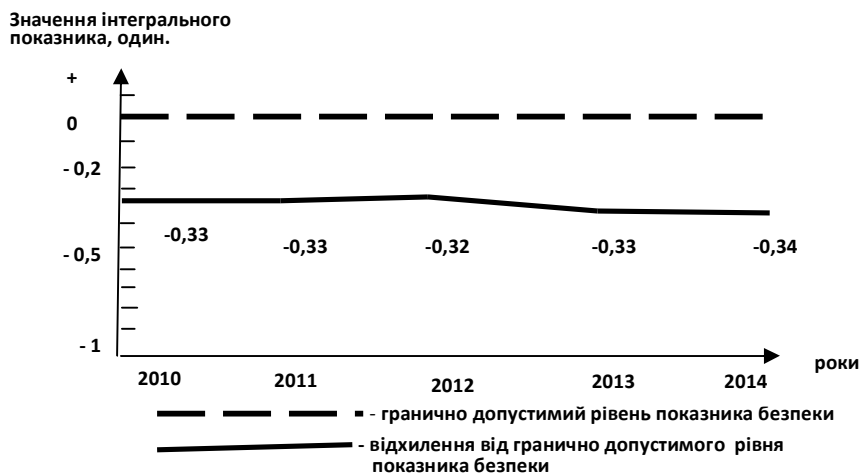

Рис. 1. Динаміка відхилень комплексного (інтегрального) показника ЕБМП від гранично допустимого значення показника безпеки

Таким чином комплексний (інтегральний) показник ЕБМП у 2010-2014 рр. знаходився на стабільно низькому рівні (значно нижчому за гранично допустимий рівень), і не виявляв ознак до підвищення.

Результати загального оцінювання результативності підсистеми державного забезпечення ЕБМП представлено у табл. 3.

Таким чином, підсистема державного забезпечення ЕБМП протягом 2010–2014 рр. мала стабільно низький рівень результативності виконання своїх функцій. Динаміку показників результативності нами представлено на рис. 2.

Таблиця 3

**Динаміка зважених інтегральних показників результативності
за складовими державного забезпечення ЕБМП у 2010–2014 рр.
(розраховано на основі [16, 17, 25–28] та опитувань проведених автором)**

Складові результативності державного забезпечення економічної безпеки МП, одиниця виміру	Значення зважених інтегральних показників складових результативності державного забезпечення економічної безпеки МП за роками				
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Інтегральний показник оптимальності державного втручання у господарські відносини в межах державної регуляторної політики (ІП _{одрп}), один.	7,13	7,05	6,50	6,21	6,63
Інтегральний показник сприятливості дозвільної системи (ІП _{сдс}), один.	4,61	4,97	4,90	4,85	5,09
Інтегральний показник відповідності системи ліцензування цілям функціонування МП та національним стандартам якості (ІП _{вслМП}), один.	4,04	4,45	4,41	4,35	4,68
Інтегральний показник оптимальності оподаткування МП (ІП _{опМП}), один.	4,58	4,60	5,19	5,09	4,74
Інтегральний показник ефективності державного контролю в сфері МП (ІП _{едкМП}), один.	4,08	4,43	4,71	4,72	4,20
Інтегральний показник розвиненості сфери адміністративних послуг для МП (ІП _{рсапМП}), один.	2,88	2,77	2,97	3,11	2,87
Інтегральний показник результативності державної інвестиційної підтримки МП (ІП _{рдівпМП}), один.	4,86	4,84	4,67	4,52	4,73
Інтегральний показник результативності державної фінансово-кредитної підтримки МП (ІП _{рдіфкпМП}), один.	1,96	2,08	2,01	2,11	1,92
Інтегральний показник результативності державної ресурсної підтримки МП (ІП _{рдірпМП}), один.	3,43	3,43	3,40	3,32	2,80
Інтегральний показник результативності державної інформаційної підтримки МП (ІП _{рдіінфпМП}), один.	2,68	2,84	2,93	2,99	2,98
Інтегральний показник результативності інфраструктури підтримки МП (ІП _{рінфрастрпМП}), один.	3,30	3,25	3,31	3,34	3,23
Інтегральний показник результативності кадрового забезпечення МП (ІП _{рдікзМП}), один.	2,57	2,70	2,87	2,92	2,61
Комплексний показник ККД _{пдзебМП}	3,84	3,95	3,99	3,96	3,87
Відхилення від нижньої границі значення нормального рівня результативності	-1,16	-1,05	-1,01	-1,04	-1,13

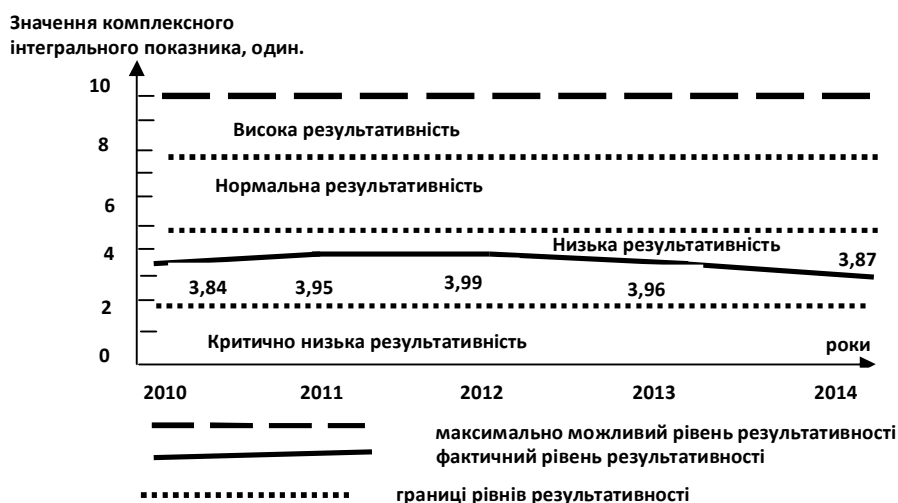

Рис. 2. Динаміка комплексного інтегрального показника результативності підсистеми державного забезпечення економічної безпеки МП у 2010–2014 рр.

Результати загального оцінювання результативності недержавного забезпечення економічної безпеки представлено у табл. 4. Комплексний інтегральний показник результативності недержавного забезпечення ЕБМП у 2010–2014 рр. знаходився у «зоні низької результативності», а динаміка цього індикатора свідчить про відсутність тенденції щодо його зростання у найближчому майбутньому періоді часу (протягом року).

Таблиця 4

**Динаміка зважених інтегральних показників результативності
за складовими недержавного забезпечення ЕБМП у 2010–2014 рр.
(розраховано на основі [16, 17, 25–28] та опитувань проведених автором)**

Складові результативності недержавного забезпечення економічної безпеки МП, одиниця виміру	Значення зважених інтегральних показників складових результативності недержавного забезпечення економічної безпеки МП за роками				
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Інтегральний показник результативності недержавної фінансово-кредитної підтримки МП ($IP_{рндфкпМП}$), один.	2,07	2,32	2,37	2,48	1,96
Інтегральний показник результативності недержавної інвестиційної підтримки МП ($IP_{рндінвпМП}$), один.	3,80	3,79	3,64	3,24	3,39
Інтегральний показник результативності недержавної інноваційної підтримки МП ($IP_{рндінновпМП}$), один.	2,44	2,42	2,60	2,44	2,40
Інтегральний показник результативності недержавної інформаційної підтримки МП ($IP_{рндінфпМП}$), один.	4,59	4,91	5,14	5,51	5,47
Інтегральний показник результативності недержавної індустрії безпеки ($IP_{рндінб}$), один.	3,71	3,81	3,88	4,02	3,79
Інтегральний показник результативності системи координації взаємодії недержавних суб'єктів безпеки з державними ($IP_{рск}$), один.	3,17	3,52	3,43	3,40	3,42
Комплексний показник $KKД_{пндзб}^{МП}$, один.	3,30	3,46	3,51	3,52	3,41
Відхилення від нижньої границі значення нормального рівня результативності	-1,70	-1,54	-1,49	-1,48	-1,59

Динаміку показників результативності представлено на рис. 3.

Рис. 3. Динаміка комплексного інтегрального показника результативності недержавного забезпечення ЕБМП у 2010–2014 рр.

Таким чином, підсистема недержавного забезпечення економічної безпеки МП протягом 2010–2014 рр. мала низький рівень результативності.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Результати оцінювання свідчать, що економічна безпека МП за всіма елементами: станом суб'єкта економічних відносин, умовами функціонування, власними можливостями, можливостями підтримки, рівнем сформованості і можливостями системи безпеки, має низькі, незадовільні показники, що потребує формування національної системи ЕБМП, що дозволить кардинально змінити умови функціонування цього сектора економіки. Розроблення ефективних механізмів формування та функціонування такої системи є перспективним напрямком подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Altman E. I. Predicting Financial Distress of Companies: Revisiting the Z-Score and Zeta Models [Електронний ресурс] / E. I. Altman. – 2000. – Режим доступу : <http://www.defaultrisk.com>.
2. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / Т. С. Клебанова, О. М. Бондар, О. В. Мозенков та ін. ; за ред. О. В. Мозенкова. – Х. : Інжек, 2003. – 272 с.
3. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : [монографія] / Т. Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.
4. Давыдова Г. В. Методика количественной оценки риска банкротства предприятий / Г. В. Давыдова, А. Ю. Беликов // Управление риском. – 1999. – № 3. – С. 13–20.
5. Джавлюк В. В. Оцінка рівня захищеності власного капіталу підприємства / В. В. Джавлюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.rusnauka.com>.
6. Квасницька Р. С. Етапність проведення діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства / Р. С. Квасницька, І. М. Кордонєць // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 130–135.
7. Козаченко А. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / А. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
8. Нестеренко В. Ю. Оцінка ризику рейдерського захоплення підприємства / В. Ю. Нестеренко, Д. А. Горювий // Вісник Національного технічного університету «Харківський технічний інститут»: збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків НТУ «ХПІ», 2009. – № 5. – С. 26–34.
9. Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс] // Наказ Міністерства економіки України. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>.
10. Філіппова С. В. Система формування і забезпечення економічної безпеки підприємства / С. В. Філіппова, О. С. Дашковський // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2. – С. 17–21.
11. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2002. – 192 с.
12. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 120 с.
13. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
14. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>.
15. Аналітичний звіт «Про стан і перспективи розвитку малого і середнього підприємництва в «Україні» за 2012–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua>.
16. Зелена книга малого бізнесу України. Інститут власності і свободи [Електронний ресурс]. – К., 2013. – Режим доступу : <http://www.irf.ua>.
17. Про результати аудиту стану державного та гарантованого боргу 2010, 2011, 2013, 2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ac-rad.gov.ua.
18. Про соціально-економічне становище України: Доповіді Державної служби статистики України. – 2011–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
19. Про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні. (2011–2014 р.): Доповіді Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dknii.gov.ua>.
20. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національні доповіді 2010, 2011 рр. Державний Комітет з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua>.

21. Соціально-економічний розвиток України за 2010–2014 р. // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
22. Стан розвитку малого і середнього підприємництва у регіональному розрізі у 2010–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
23. Статистичний щорічник України за 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 рр. // Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
24. Результати анкетування представників бізнес-спільноти на тему шляхів покращання бізнес-клімату для малого бізнесу та основних проблем, що заважають його розвитку (Київ, 31 жовтня 2011 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irf.ua>.
25. The Global Competitiveness Report (2010–2015). World economic forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www3.weforum.org>.
26. Yearbook of Statistics. ITU [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/events/geneva>.
27. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises // Doing Business, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org>.

References

1. Altman, E. I. (2000) Predicting Financial Distress of Companies: Revisiting the Z-Score and Zeta Models [Internet] Available from : <<http://www.defaultrisk.com>>.
2. Klebanov, T. S., Bondar, O. V., Mozenkov, O. V. and others (2003) The bankruptcy and reorganization of enterprises: the theory and practice of crisis management. In : O. V. Mozenkova (Ed.). Kh. : INZHEK, 272 p.
3. Vasylyshyn, T. G. (2008) Economic security of Ukraine Business: Strategy and mechanisms to strengthen. Lviv : Aral, 384 p.
4. Davidova, G. V., Belikov, A. Yu. (1999) Methods of quantitative risk assessment bankruptcy. Risk Management, 3, pp. 13–20.
5. Dzhavlyuk, V. V. Evaluation of an equity security of enterprise [Internet]. Available from : <<http://www.rusnauka.com>>.
6. Kvasnytsky, R. S., Kordonets, I. M. (2011) Phasing diagnostics crisis and the probability of bankruptcy to company. *Visnyk Khmelnytskogo Natsionalnogo Universitetu*, 2, pp. 130–135.
7. Kozachenko, A. V., Ponomarev, V. P., Lyashenko, O. M. (2003) Economic security of the enterprise: the nature and mechanism to ensure. K. : Libra, 280 p.
8. Nesterenko, V. Yu., Gorovoy, D. A. (2009) Risk assessment raider capture the enterprise. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «Kharkivs'kyu tekhnichnyy instytut» : zbirnyk naukovykh prats'. Tematychnyy vypusk: Tekhnichnyy prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva*, 5. Kharkiv : NTU «KPI», pp. 26–34.
9. On the Guidelines for signs and symptoms insolvency Action Hiding in-bankruptcy, fictitious bankruptcy or bankruptcy [Internet]. On-Edict of the Ministry of Economy of Ukraine. Available from : <<http://zakon.nau.ua>>.
10. Filippova, S. V., Dashkovskyy, O. S. (2012) System formation and ensuring economic security. *Economy: Realities time*, 2, pp. 17–21.
11. Shvydanenko, G. A., Oleksyuk, O. I. (2002) Modern technologies of diagnostics of financial and economic activity. Kyiv: Kyiv National Economic University, 192 p.
12. Shlemko, V. T., Binko I. F. (1997) Economic security of Ukraine: the nature and direction of software. K. : NISS, 120 p.
13. The method of calculation of economic security of Ukraine. Order of the Ministry of Economy of Ukraine of 02.03.2007 № 60 [Internet]. Available from : <<http://www.me.gov.ua>>.
14. Program of Economic Reforms for 2010–2014 «Prosperous Society, Competitive Economy, Effective State» [Internet]. Available from : <<http://www.president.gov.ua>>.
15. Analytical report «On the state and prospects of development of small and medium enterprises in the Ukraine for 2012–2014» [Internet]. Available from : <<http://www.dkrp.gov.ua>>.
16. Green Paper of small business in Ukraine (2013) Property and Freedom Institute [Internet]. Available from : <<http://www.irf.ua>>.
17. The audit results public and state guaranteed debt in 2010, 2011, 2013, 2014 [Internet]. Available from : <www.ac-rad.gov.ua>.
18. Socio-economic situation in Ukraine, reports the State Statistics Service of Ukraine [Internet]. Available from : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
19. On the status of information and the development of information society in Ukraine. (2011–2014). Reports of the state Agency for Science, Innovation and Information [Internet]. Available from : <<http://www.dknii.gov.ua>>.

20. On the status and prospects of entrepreneurship development in Ukraine: National Reports 2010, 2011 State Committee for Regulatory Policy and Entrepreneurship Development [Internet]. Available from : <<http://www.dkrp.gov.ua>>.
21. Socio-economic development of Ukraine for 2010–2014. State Statistics Service of Ukraine [Internet]. Available from : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
22. Condition of SMEs in regional markets in 2010–2014 [Internet]. Available from : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
23. Statistical Yearbook of Ukraine for 2010, 2011, 2012, 2013, 2014. State Statistics Committee of Ukraine [Internet]. Available from : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
24. The results of the questionnaire the business community on ways to improve the business climate for small-business logo and the main problems that hinder its development (Kyiv, October 31, 2011) [Internet]. Available from : <<http://www.irf.ua>>.
25. The Global Competitiveness Report (2010–2015). World economic forum [Internet]. Available from : <<http://www3.weforum.org>>.
26. Yearbook of Statistics. ITU [Internet]. Available from : <<http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/events/geneva>>.
27. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises (2013) Doing Business [Internet]. Available from : <<http://www.doingbusiness.org>>.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2014.

Рецензенти: М. О. Джаман, д.е.н., професор Київського кооперативного інституту бізнесу і права; В. Г. Щербак, д.е.н., професор Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України.